

Az érettségi feladatok az 1893/94-iki tanévben.**Székesfehérvári kath. főgimnázium.**

Magyar nyelv. 1. Shakespeare «Coriolánusának» széptani fejtegetése. 2. A köztársasági Róma szenátusának föltüntetése az olvasott klasszikusok lehető felhasználásával. 3. Az elektromos áram hatásai.

Német nyelv. «Az orleansi szüz» és «Hektor halála».

Latin nyelv. «Kivonulás a szent hegyre» és «Gyakran a kis szikra is nagy tüzet támaszt».

Görög nyelv. «Hekabé és Helene siralma Hektor teteme fölött». Iliás XXIV. 747—775 v.

Mennyiségtan. 1. Két kiskorú fiú örökölt. A. 12,565 frtot, B. pedig 9,325 frtot. Az elsőnek vagyonát oly pénzintézetnél helyezik el, mely félévi 2,15 frt perzentet számít; a másikkal pénzét azonban oly banknál teszik le, mely félévi 2,75 frt perzentet ad; hány év múlva lesz mindkét fiúnak egyenlő vagyona; ha ezen vagyonukat 15 év alatt minden év elején kiveendő egyenlő évi járadékkal akarják elfogyasztani, mennyi évi járadékot huzhatnak, ha az illető pénzintézet évi 5 százalékos kamatot számít? Lehozandók a képletek és ugy alkalmazandók ezen példa megoldására. — 2. Valamely háromszögnek kerülete 116 méter s a háromszögnek alapoldala 20 méterrel kisebb, mint a másik két oldalnak az összege, a három oldal négyzetének összege 4648 méter. Kérdés: mekkorák ezen háromszögnek oldalai, mekkorák szögei s mily nagy ezen háromszögnek a területe?

VEGYESEK.

Lapunk szerkesztője dr. Rupp Kornél a szünidő alatt a fővárostól távol levén, a szerkesztést távolléte alatt dr. Koltai Virgil főgimn. tanár ur vette át.

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, legyenek szívesek az előfizetési összeget a kiadóhivatalba beküldve előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében akadály ne álljon elő.

A sepsi-szentgyörgyi ev. ref. Székely Mikó kollégium önképzőköre az ének és zenekarral együtt tartotta meg évzáró ünnepélyét június 16-án a következő programmal: 1. «Gőzhajón», énekelte a vegyeskar. 2. Önk. köri titkári évi jelentés. Felolvasta Balázs Sándor VII. oszt. tan. 3. Népdalegyveleg. Énekelte a II. osztály. 4. Olasz dal. Énekelte a vegyeskar.

«Kosmos» müintézet nyomása, Budapest, VI., Aradi-utca 8.

5. Versenyszaválás komoly tartalmu költeményre. Két pályázó közül Tökés Imre VII. o. tan. lett a győztes 1 szótöbbséggel. 6. Népdalegyveleg. (Vegyeskar.) 7. Versenyszaválás humoros költeményre. Két szaváló közül általános szótöbbséggel Fábian László VIII. o. tan. győzött. 8. «Induló» (II. o.) 9. Operettegyveleg, előadta a zenekar. 10. Rákóczi-induló. (Vegyeskar.) Az évvégére kitűzött pályamunkákon nyertek: Csákány Sándor, Fábian László, Vajna Elemér (VIII. o.) és Bajkó Zsigmond VII. o. tanulók.

A szombathelyi főgimnáziumban jun. hó 17—19-ig tartattak meg az érettségi vizsgálatok nagys. Németh Antal főigazgató elnökelete alatt. Jelentkezett 18 tanuló: Jelesen érett 1: Szabó István (jogi); jól érett 7: Fischl József (hittud.), Hill József (jászói prem.), Iker István (hittud.), Mozsolics István (jogi), Politzer Izor (orvosi), Szakovics József (hittud.), Varga Ignác (hittud.); egyszerűen érett 9: Baumgartner Miklós (vasuti), Geiszlinger Béla (jogi), Hahn Ferencz (jogi), Kéthely Jenő (katonai), Kiss Jenő (jogi), Kovács Sándor (hittud.), Major Gyula (hittud.), Pintér József (hittud.), Trenka Károly (mérnöki), javító vizsgálatra szeptemberig visszautasított egy tanuló.

Diákok mulatsága. A Margitsziget alsó vendéglőjében szépen sikerült táncmulatság volt június 21-én. Azok a fiatal emberek rendezték, a kik ez idén tettek érettségi a piarista atyák budapesti főgimnáziumában. A rendező bizottság, élén Dániel Tiborral s Csekonics Iván gróffal, hetek óta buzgólkodott a mulatság sikere érdekében s az be is köszöntött, még pedig teljes mértékben. A legelőkelőbb fővárosi családokat hozták össze mulatságukon az egyetemi polgárjelöltek. A közönség nagyobb része a 2 órai különhajóval jött be a fővárosba.

Szülők és tanulók figyelmébe!**Szilágyi Béla**

antiquar könyvkereskedésében, Budapest, Károlykört 26. sz. alatt mindenféle iskolakönyv és segédkönyv használt és jó állapotban, megfelelő kiadásokban leszállított áron, vagy újonnan is kapható.

Ugyszintén használt iskolakönyvek megvételnek vagy becseréltetnek.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldök.

TANULÓK LAPJA

A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZAMÁRA.

Előfizetési árak:

Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:

Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiunai tanár.

Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és
könyvnyomda részvenytársaság.

SZERKESZTŐSÉG és KIADÓHIVATAL:

Budapest, VI., Aradi-utca 8. sz.

HIRDETÉSEK

felvetetnek és jutányosan szamittatnak.

SÁNDOR JÓZSEF.

Nem lehet eléggé gyakran megemlékeznünk A kinek csak egyszer is volt alkalma egy azokról az önzetlen férfiakról, a kik általában nagyobb egyesület vezetésébe bepillantani, s különösen az erdélyi magyarság ügyében buzgólkodnak. Mult számunkban az Emke elnökét mutattuk be olvasóinknak, most alelnök-főtítkárát, Sándor Józsefet ismertetjük meg.

Ha csak a sikerült arczképre tekintünk is, azonnal leolvashatjuk arról e férfiú legszebb tulajdonságait: az emelkedett gondolkodást, a lankadatlan erélyt, a nyílt szellemet és értelmet, s a szemekből felénk sugárzik szívének lángoló lelkesedése is.

Ezek a tulajdonok képesítik őt arra, hogy rendkívül súlyos feladatának megfelelhessen, mert nem egy, hanem tíz ember munkáját kell végeznie.

kesíti Sándor Józsefet, a ki életének legszebb éveit a haza javára szentelé. Áldja meg őt a magyarok istene!

—i.

IRODALMUNK JELESEI.

— ARCZKÉPCSARNOK. —

Gr. DESEWFFY AURÉL.

(1808—1842.)

Egyike volt a legkiválóbb magyar parlamenti szónokoknak és politikai íróknak, a kit kitünő lángeszű s munkássága a reformkorszak legkimagaslóbb alakjai közé emel. Tíz éves korában már az Iliast szavalta, 13 éves korában a megyegyűlésekre járt atyjával, Desewffy Józseffel, s mint 17 éves serdülő ifju ugyan-csak atyjával jelen volt a híres 1825-iki pozsonyi országgyűlésen. A maga mulatságára naplót vezetett, lapot szerkesztett, beszédeket írt s megismerkedett az országgyűlés nevezetesebb vezérférfiaival, így Széchenyi Istvánnal is. Majd az udvari kancelláriában és a helytartótanácsnál hivataloskodott, a társaságokban forgolódott, a hol szikrázó elméssége miatt kedvelték.

1832-ben a zemplén-megyei közgyűlésen, a következő évben pedig az országgyűlésen tünt fel, s az 1840-iki országgyűlésen már az u. n. konzervatívpart vezére lett.

Emlékirata, a melyet a pártokról írt, nagy figyelmet keltett a legfelsőbb helyen is, s mindenki úgy tekintette őt, mint leendő kancellárt. Ő nem felelős, hanem felelőség nélkül való (absolut) magyar kormányt akart a felelőség nélküli idegen kormány helyébe léptetni, melynek magyarok is voltak ugyan tagjai, de azért a magyar alkotmányt, a nemzet történeti fej-

lődését és jogait figyelemre nem méltatták. Mig a magyar ellenzék a természet és örök jogok nevében követelte a kiváltságok, a jog- és vagyon-egyenlőtlenség megszüntetését, addig Desewffy A. a történeti fejlődésre utalva védte az arisztokracziát és a papság kivételes helyzetét, a mi jelentékeny polémiába vonta őt Kossuthal. Kossuthot ő is, mint később Széchenyi, azzal vádolja, hogy folytonos izgatásával a hazát veszélybe fogja sodorni.

1841-ben a «Világ» című hírlapot pártja közlönyévé tette s itt megjelent cikkei külön könyvben is megjelentek (X. Y. Z. könyv, Pest, 1841.).

A fárasztó munka, a folytonos izgatottság gyenge szervezetét tönkre tették s 34 éves korában, 1842. február 9-én meghalt.

Legélesebb politikai ellenfele, Kossuth is így kiáltott fel halálakor a Pesti Hírlapban: «Mennyi ész, akarat, tettvágy, mily lángoló érzélem, mennyi remények, s mi fényes jövőndő

voltak e névhez csatolva!»

Egyike volt a leglángeszűbb magyaroknak, a világ legjelesebb parlamenti szónokainak s íróinak.

Elhunytá roppant veszteség volt hazánknak; lehet, hogy ha életben marad, Széchenyivel, Kossuthal, Deákkal egy időben működve, alkotmányos fejlődésünknek és Ausztriához való viszonyunknak egészen más formája jön létre.

A kard és lant hőse.

— Történeti regény. — (15)

Az ifjuság számára írta: GAÁL MÓZES.

— De hogyan, miként? . . . Ki mondja meg neki?

— Itt vagyok én, vére vagyok, öccse, ha szivére nem beszélek is, módját ejtem, hogy közénk keveredjék. Nem tapló az ő szive, ha nagyobb is az esze, de hazafisága, magyar érzelme nem igazibb mint a mienk. Nem telik bele négy hónap s ugyanebben a várban látják őt kegyelmetek, beszélni fogunk előtte mi szándékunkról, meggyőzzük őt, a magunk elméjére vonjuk. Ebben ne kételkedjék senki sem, mert a milyen igaz, hogy Zrinyi Péter a nevem, szavamnak embere leszek.

— Ugy legyen, ugy!

— Magyar becsületünk kössön addig. Esküszónál erősebb a magyar nemes embernek pusztá szava. Emelje fel a kezét, ki mellettem van, ha pedig akadna olyan, a ki fél a kockázattól, nyitva a vár kapuja, idejekorán el-mehet! . . .

Az urak mind fölemelték jobbukat, mintegy esküt téve arra, hogy szivvel-lélekllel együtt éreznek a házigazdával.

— Segítsen meg minket föltett szándékunkban az isten! — mondá ünnepélyes komolysággal a házigazda. — Szó köztünk marad, a többit megfontoljuk érett elmével addig.

Igy szövetezének Zerinvár urának vendégei tüzes elmével a haza sorsának jobbra fordítására, török kiűzésére, német gyámság lerázására.

IX.

Hűség a koronás királyhoz.

Mig Zrinyi Péter fiatalos tüzzel ezt a nagy tervet forgatá elméjében, Miklós, a horvátországi bán Montecuccolinak erdélyi hadviselését kísérte figyellemmel.

Rákóczi Györgynek ebben az időben gyült meg a baja a törökkel. Nagyralató vala az ifju fejedelem. Takarékos és óvatos apja szép nagy vagyont hagyott reá, tele volt a kincstár s a Bethlen Gábor szerzette fejedelmi becsület sem vala megvetendő, ámde ifju Rákóczi György a lengyel koronáról álmodozott, bizakodván egynémely nyugtalan lengyel urnak az ígéreteiben, no meg azt sem hagyta figyelmen kívül, hogy néhai való Báthori István az erdélyi fejedelmi székből került Lengyelország trónjára s meg is ülte azt emberül.

A lengyel kaland balul ütött ki. Kemény

Jánost, a fejedelem vezérét seregestül bekerítették a krimiai tatárok, s Rákóczi Györggyel megtörtént az a fura história, hogy mig lengyel királyságot vadászott, elvesztette a fejedelem-séget, mert a török porta nem nézte jó szemmel az ő adófizető országocskájának merész tervü fejedelmét, határozottan megtiltotta, hogy kimozduljon Erdélyből, sőt mig távol volt, két rendbeli uj fejedelmet is ültetett a fejedelmi székbe.

Ekkor Rákóczi György titkon a magyar királyhoz fordult segítségért, a magyar király pedig kirendelte Montecuccolit, hogy csináljon rendet Erdélyben.

Eleget fájt az a horvát bán nagy szivének, hogy a magyar királynak nincs bizalma a magyarhoz.

Milyen kedvező alkalom kínálkoznék most, az erdélyi fejedelemnek pártját fogva, teljes erővel neki rontani a töröknek, visszafoglalni Budát, megtisztítani az országot. De hát hadtudomány mellett igazi magyar érzés is kell ahoz.

Igazi magyar érzés . . . eh, honnan vegyék azt . . . honnan? . . . Meddig ül még átok ezen a szerencsétlen nemzetzen? Imhol reá bízzák a császári had vezetését Montecuccolira, ki tele van tervvel, de bátorság és tapasztalat éppen nem támogatják. Ugy szeretne Erdélyen segíteni, hogy megtámadja Budát, erőlködik Érsekujvár falai előtt, mintha bizony azzal le-törhetné szarvát a töröknek.

Valóban a császári had hol a Duna, hol a Tisza mentén táborozott, nagyobbára vesztegelt s egyre-másra szállingóztak a hírek Erdély nyomoruságáról, török-tatár pusztításáról, Brassó, Szeben megsarczolásáról . . .

Hanem a császári had fővezére szigoruan tartotta magát a prágai haditanács ordrejához, hetek, hónapok eltelték vidám, veszély nélkül való táborozásban.

Bizony fájt ez a horvátországi bánnak, legkivált pedig azért, mert érezte, hogy tehetetlenségre van kárthatva. A veszendő erdélyi ügyek tisztán állottak lelki szemei előtt, tudta, hogy a nem régen hatalmas országocska feje fölött ezentul két kard fog lebegni. Nem számíthat többé arra, hogy szavának sulya legyen, fegyverének éle.

És éppen ekkor invitálta őt meg az öccse, hogy látogassa őt meg, mivelhogy a feleségének születése napja alkalmából egy kis bufelejtető mulatsággal szeretné barátait, magát is meg-örvendeztetni.

Miklós szívesen fogadta a meghívást.

Régen nem látta már öccsét, még régebb

ideje annak, hogy a levelét vette, mert Zrinyi Péter nem könnyen szánta reá magát a levélíráshoz.

Nyomban válaszolt is reá, hogy ha a török egy kis előbb való mulatságot nem rendez, hát elmegy bizonyosan.

El is ment.

Eszeágában sem volt arra gondolni, hogy ez a látogatás milyen fontos mozzanata lesz az életének.

Még azzal bucsuzott el az asszonyától, hogy lerázza magáról egy-két napig sokféle ügyét-baját, terhes gondjait. Kívánatos a pihenés testnek is, léleknek is.

Péter feltűnő örömmel fogadta bátyját. Soha ilyen nagy tisztelettel nem fogadta.

— Ugyan örülök Miklós, hogy atyafiságos meghívásomat elfogadta.

— Csak jó testvérnek tartasz, öcsém, aztán tudod, hogy mindig szívesen jöttem hozzád.

— Mióta bán lettél, bátya, azóta nyakadba szakadt fél Magyarországnak ügye-baja. A mint hallottam, még a protestánsok is hozzád járnak instancziázni. Meglásd, katolikus főúr mivoltod daczára, te leszel az ő leghatalmasabb protektoruk.

— Miért ne fognám pártjukat, öcsém, mikor igazságos az ügyük? Protestáns vagy katolikus igazság-e, az nekem mindegy, csak igazság legyen. Magyar ne gyűlölje a magyart!

— Hiszen nem mondtam én semminémű keserőséggel, bátya. Csak azért mondom, hogy sok ügyed-bajodat, lásd, ismerem ebben a szöglet-fészkekben is, hol úgy élek, mint egy teletölve medve.

— Mindenütt jó, ha nyugodt lehet a lelkiismeret és használhat az ember a közjóknak.

— Hiszen a közjóknak Bécsben van a forrása, bátyám, reánk, magyarokra csak az apró sebek kenetése marad; s minél többet orvosolunk meg, annál nagyobbat ütnek a nemzet testén császár fegyverével, császár emberei. Eh, ne is beszéljünk róla... Kova az én szívem, hamar szikrát fog a szó aczéljától.

Terített asztal mellett, nemes urak vidám társaságában mult el két nap. Vadásztak napközben, jobban szerette ezt a nemes bán, mint a lármás vigadozást.

Beszéltek ugyan a haza állapotáról, de szóba nem került az a bizonyos ügy.

(Folytatása következik.)

A magyar nemzet lojalitása költészetében.

— A Tanulók Lapja számára. —

Írta: Dr. KOLTAI VIRGIL.

(Folytatás.)

A XVIII. században egymásután következnek az események, a melyek a magyar nemzetnek hűségét mindennél jobban bizonyítják s a melyek következtében Mária Terézia alatt a nemzet és uralkodó között valóságos benső viszony fejlődött ki. A költők magasztalják a nagy királynét, a ki alatt azonban a francia szabadeszmék már kezdenek átszivárogni hozzánk, Bessenyei György egy regényét Mária Terézia dicsőítésére írja; különben pedig Voltairenek tanítványa. II. József alatt a felvilágosodás eszméi özönlének hozzánk; s e férfias, nagyszellemű, felvilágosított fejedelmet egy pálos szerzetes támadja meg, egy melancholikus, környezetével, önmagával meghasonlott lélek; megtámadja, de e támadásra főképp a szerzetesrendek eltörlése készíti s az, hogy II. József nem koronáztatta meg magát. Az faj lelkének, hogy nincs *koronás királya*. Bacsányi János a franciaországi változásokra írott versében üdvözli a francia forradalmat; de ő sem a dinasztitát támadja meg, hanem a társadalmi rendszer változásait, mert a fennálló társadalmi rendszer igazságtalanságait mélyen érzi ő, a nemtelen osztály szülöttje. Sértette őt a magyar társadalomnak az a büne, hogy a születés és rang kiváltságosaival, néhány százezerrel szemben, a nép milliói csak az ország terheit viselték, de a polgárok jogaiban, sőt az emberi jogokban sem részesültek.

Nagyobb büne volt, hogy lefordította Napoleon proklamációját, a mi eléggé mutatja, hogy valódi forradalmi szellem ő sem volt. A nemzet azonban visszautasította a proklamációt, s erre, bármily sok pénzt s vért áldozott is már eddig Napoleon ellen a trón védelmében, a nemesi fölkeléssel felelt.

S itt fel kell hoznunk a Martinovics-féle összeesküvésért fogságra ítél s fogságában elhunyt ifju Szentjóni Szabó Lászlót, a ki 1792-ben I. Ferencz koronázására írt szindarabjában, «Mátyás király»-ban, melyből a czélzások éppen nem hiányoznak, a magyar nemzet nemes tulajdonaira, a király tanácsosaira s a királyra nézve. Garának a harmadik felvonás ötödik jelenetében Mátyáshoz intézett szavai hatáson fejezik ki a nemzet hűségét, szeretetét és méltányos kívánságát: «Kegyelmes király! csak

egy kéréssem vagyom hozzád a haza nevében, bár ez reád nézve szükségtelennek látszik is. *Válasszad Budavárat lakóhelyedül!* Építsd meg ennek romladozott kőfalait és ékesítsd meg hajlékait. A mi kevés idő az ország terhes gondjaitól, az idegen hadaktól megmarad, ő járd el ezalatt az országot, mulass itt is, amott is, ismerd meg ennek hasznait és jövedelmeit, ismerd meg ennek alkalmas fekvését, ismerd meg, hol kelljen a természetben kevés mesterséggel segíteni, ismerd meg kiváltképpen a föld népének irántad való kimondhatatlan szeretetét és gyönyörködő méltán ezen szent érzésnek boldogságában, midőn a te fejedelmi kincséd alattvalóidnak szeretettel teljes szívéből telik ki.»

A király tanácsosai ellen sok gunyirat támadt ez időben, a francia felvilágosodás eszméinek hatása alatt tömördek röpirat keletkezett; de amazok az alattvalói hűséget nem sértették, emezek között alig találkozott egy-kettő, mely a köztársaság mellett nyilatkozott, a többiek csak társadalmi reformokat sürgettek. E kor legnagyobb írói: Kazinczy, Révai, Kisfaludy Sándor lelkesedtek a trónért. S ha az 1812—25. terjedő, tényleg alkotmánytalan idő alatt, az elégedetlenség fel-felhangzott is a megyegyűléseken, ha az 1823-iki ellentállás erősen védelmére kelt is a nemzet alkotmányos jogainak, a költészetben semmi hangot nem találunk, a mi a lázadás hangja volna. A költők fájdalmat zengenek, a nemzetet korholják, az istenhez fohászknak. Igaz, ebben az időben született egy kitűnő tragédiánk, melyben a nádor megöli a királynét. De vajjon Bánk bán politikai lázadó-e? Vajjon ő nem egyedül csak becsületében, boldogságában tönkre tett férj akkor, a midőn a királynét leszurja? Nem ő maga hirdeti-e előbb az összeesküvőknek a leghatásosabban a királyhoz, trónhoz való hűséget, úgy hogy az elégedetlen magyar tipusa, Petur bán is meghajol s Bánk nyakába borulva hirdeti: «Az isten nem segít felkent királyok ellen!» Nem Petur-e az, a ki a királyné orgyilkosát átkozva hal meg? Nem az-e a legnagyobb büntetés Bánkra nézve, hogy a magyar urak közül egy sem viv meg vele? Bánk bán, a helyett, hogy a királyságra nézve sértő volna, inkább hangosan hirdeti a felkent királyhoz való hűségét.

Midőn megindulnak a reformmozgalmak, a költők együtt működnek az államférfiakkal és szónokokkal, s az új eszmékért némely államférfiaink mint költők is küzdenek. E reformmozgalmak célja a nemzet alkotmányos önállósága; eszköz: a hagyományos hűségre való hivatkozás; érzik a nemzeti élet elhatároló

mozzanatát s a nemzet nemzetlétét követelik a többi nemzeteknek tett szolgálatokért. S míg Vörösmarty a hazához való rendületlen hűségre buzdít, míg elhatározásra lelkesít, azzal a kötelességgel, hogy itt élünk s halunk kell; míg a halál, az enyészet sötétét is enyhíti azzal a felemelő tudattal, hogy sirunk felett a népek millióinak szemében gyászköny ül: addig megzendül lantján a Főti dal:

A legelső magyar ember
A király,
Érte minden honfi karja
Készen áll.
Lelje népe boldogságán
Örömét,
Hir, szerencse koszoruzza
Szent fejét.

Himnuszában pedig nemcsak nemzetéért imádkozik, hanem a királyokért is, hogy «a ki fényben milliók felett van, legyen dicsőbb erényben, hatalomban!»

S a miért nemzetünk a többi nemzetekkel együtt küzdött, elérkezett az alkotmányosság nagy napja. Ünnepe volt minden felé, a népek szent ünnepe s ünnepelt Magyarország is. Bécs az alkotmány kivívásában megelőzte Pestet s megelőzte a forradalomban is. Az ünnep nem sokáig tartott. S a magyar költészet lelkesedését s méla fájdalmát, évődő gúnyját, keserű szemrehányásait, reménylő aggodalmát s fájó lemondását, a mit századokon át énekelte, a forradalmi költészet harsány trombitája váltja fel Petőfi forradalmi dalai s Czuczor Riadóival. Téved azonban, a ki azt hiszi, hogy Petőfit a nemzeti történet s a hazai események fejlődése vitte a forradalom s a forradalmi költészet terére. Ide ragadták őt a francia forradalom tanulmányozása s egy pusztá ábránd, mintegy költői inspiráció, mely az események találkozására következte megvalósult. De ő is nem volt egyszerű politikai forradalmár, a királyság elleni gyűlölete s küzdelme a fennálló társadalmi rend igazságtalanságaiból származott s mint Apostola bizonyítja, ő a társadalmi forradalom hirdetője volt.

A világesemények megváltoztak. A szomorú időszak alatt ismét a fájdalom szólott a nemzeti lanton, képekben nyilatkozott a vád és szemrehányás, de egytuttal kivillant a remény csillama is. A nemzet és királya között a félreértés kiderült. A sötétség eloszlott. A fejedelmek visszaadták az alkotmányt, a nemzet és fejedelme közé az alkotmányos eskü által visszatért a benső szent kapocs: a bizalom az ősi erényben s a hűség a trónhoz.

Még mindig kell biznunk egy jobb korban, «mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán», örök hitvallásunk az, hogy e hazában «kell élnünk és halnunk», érezzük azt is, hogy: «A legelső magyar ember a király!» A magyar nemzet hű királyához, de hű önmagához s alkotmányos jogaihoz, a melyeknek első öre kell, hogy a király legyen.

A királysághoz való ragaszkodás a nemzet ősi erénye, s a teljesen önálló, független magyar királyság: legbensőbb, kiirthatatlan vágya.

(Vége.)

Magyar fragoediák ismertetése.

(A Tanulók Lapja számára.)

— Irta: T. G. főgimnáziumi tanár. —

(3. folytatás.)

E gonosz szenvedélyek mellett azonban élnek még benne tiszteletre méltók is. Ha anyja nem ártatlan,

Akkor nem büntetés, nem is bosszu,
Akkor gonoszság tettem rugója;
Akkor bitorlok mindent: a nevet,
A trón jogát: akkor rabló vagyok.
Mert hazugság multam és jövőm,
Létem alapja bűnre van lerakva,
És bűn mindaz, a mi rája épült.
Akkor csalárd bitorlás még az is,
Hogy téged, oh nóm, fejdelem leánya,
Hozzám adának — egy iij semmihez!

Mindenáron anyjával akar beszélni, s midőn már indulni készül, megcsendül a halálharang s jelentik, hogy Predszlava kiszenvedett. Most elérkezett Judit ideje is a döntésre; ő meggyőződve Borics hűségéről, az irat sejtett tartalmával ellenkezőleg azzal csalja meg Boricsot, hogy anyja szavai szerint a trón őt illeti s ezzel megnyitotta Boricsban a nemtelen boszuállás zsílipjeit. Megboszulom emléket anyámnak! mondja vad dühvel, mire térdre roskadnak s imádkoznak a boldogtalan Predszlava lelkéért, ki oly végzetes örökséget hagyott gyermekére.

Az események kifejtésében itt a költő nagyot lép s Predszlava halála után (1139.) történő eseményeket, mint czéljára nézve szükségteleket, kihagyja s VII. Lajos kereszties táborába vezet bennünket (1147.). Borics megerősödve joga hitében s vad boszuval telve el anyja

meggyaláztatása miatt, folytatja a küzdelmet, nem látva, hogy feje fölött lebeg Damokles kardja, anyjának vallomása a feltékeny Judit kezeiben. Csak egy félreértés s ő meg van semmisítve.

A lefolyt idő különben nem folyt el küzdelem nélkül. Borics fogadalmát beváltotta. Iszonyu harcokat indított hazája ellen, de hadakozásai mindig sikertelenek voltak, mert csatát csata után vesztett, s míg a nagyobb országot kereste, a magáét, a kis Halicsot is elvesztette. Egyetlen birtoka a kard s a boszu erélye. Azért folytatja a küzdelmet. Most is bujdosolva az országban, összeesküvést forralt s ő maga — feleségét klastromban hagyva — a kereszties jelvény alárcza alatt tartózkodik Lajos táborában. Ugyanott tartózkodik Bodomér is, kinek sorsában változás esett, a mennyiben atyja meghalt, s most ő mint valóságos fejdelem tér haza a trónt elfoglalni. Vele van Rózsa is és titkon szenved a Borics iránti szerelme miatt. Az atya éppen Rózsa boldogtalanságáról beszél, mikor Borics betoppan közékük, hogy bucsut vegyen jötevőitől, azonban Rózsa ajánlatára Bodomérral kész szövetséget kötni Magyarország elfoglalására. Rózsa titkolt szerelme ez által Boricsot új erőhöz juttatná; s midőn éppen kijelenti, hogy minden feltételt megad, belép a sátorba Judit, a ki feltékenysége által üldöztetve, nyomról-nyomra követte férje lépteit egész Bodomér sátoráig. Láttára Borics lelke öröm és rémület közt hanykodik, mert «vállalatában elszibbasztja bátorságát, s ha roszul üt ki, megnehezíti a menekülést.» S valóban, Judit jelenléte veszedelmet hoz rá, mert a magyarok meg Judit nyomában haladva, találnak rá Boricsra Bodomér sátorában. Már-már megrohanják, hogy elfogják, mikor megjelenik Lajos király s Boricsot a nádor követeléseivel ellene védelme alá veszi, s hogy igazságosan ítélhessen, mindkét felet kész kihallgatni.

E közben a magára maradt két nő nehéz tusát viv egymással; a hitves és a kun leány szerelme itt ütközik először össze. Halálos gyűlölettel állnak egymással szemben, s Judit kimondja a nehéz szót, hogy ha Boricsot elveszti, Rózsat meg fogja ölni, mire eltávozik férje után.

Szavai azonban Rózsa szívében, ki Boricsot eddig reménytelenül szerette, feltámasztja a vágyat, hogy Borics viszonszerelmét megnyerje.

Most már kivivom a szívnek jogát,
S te halsz meg, hogy ha utban állni mersz!
Fölötte most is hóhér bárdja van:
Én újra megmentem, vagy meghalok.

S csakugyan meg is menti; a Lajostól visszatérő Borics és Bodomér Rózsaival együtt lóra pattannak s elmenekülnek. Menekülésüket a Borics nyomában járó Judit is látja, s így tanuja férje vélt hűtlenségének.

Ezeket foglalja magában a negyedik felvonás, mely a vad bosszura törekvő Boricsot ábrázolja. Kopár, kietlen hangulat uralkodik benne. Az erkölcsi tekintetben mindinkább sülyedő Borics, a gyanúsított hitvesi hűségén s az anya emlékének tiszteletén kívül semmi rokonszenves vonás nincs. Elvakultságában maga körül semmit sem lát, se családja boldogságát, se kilátásai sikertelenségét, se a maga sülyedését: lelkét csak a trónkeresés vágya és a boszu gondolata tölti be. Drámai erőre sem hasonlítható a harmadik felvonáshoz, bár elég mozgalmasság és változatosság van benne. Magában foglalja a cselekmény azon részét, melyet sorsfordulatnak nevez a poetika; benne Borics sorsa a végkifejlés elé ér s a következő lépés csak a bukás lehet. Judit megjelenése a fordulat vészirdető jele; Borics menekülése és Judit átkozódása pedig maga a fordulat. A következő lépés Judit részéről a boszu végrehajtása: Predszlava bünvallomásának kézbesítése. Ezzel Borics sorsa betelt.

A cselekvénynek ezt a magyarozatát, t. i. Borics bukását az ötödik felvonás adja elő. Kunországban vagyunk, hol a cselekmény éppen abban a pillanatban kezdődik, mikor Bodomér és Borics pogány oltár előtt állva szövetséget kötnek közös uralkodásra és Magyarország leigázására. A kunok és vezérek indulásra készülnek, velük Borics is, ki a kunok nagy és harczedzett hadserege által hatalmasabb, mint bármikor, s azt hiszi, közel áll czéljához. S midőn lelkében a közeledő győzelem és kielégített boszuvágy diadalérzete már előre él: a sors egyet fordul vele, csapás csapásra éri s őt gyorsan megsemmisíti. Damokles kardja lecsapott fejére.

Az első csapás Rózsa szerelmének felismerése. A kun leány megadván Boricsnak a lehetőséget, hogy czélját érhesse, jutalmát is óhajta venni Borics szerelmében. De rémülettel látja, hogy Borics hitveséhez, gyermeke anyjához, hű és igaz s hogy szívében a boszu oly tűzár, mely fölemészti minden nemesebb érzelmeit. Rózsa kegyetlen valóra ébredve, hagyja magára Boricsot s meghalni készül.

Borics ámulatából alig tér magához, midőn a második csapás teljesen lesújtja. Mint valami boszuálló nemezis, eléje toppan felesége, Judit, hogy lerántsa férje képmutató, hazug alárczát, a miért őt megcsalta, s midőn Borics már kezdi

láttni, a mit eddig nem látott, felesége örült feltékenységét, későn van; Judit átadja neki Predszlava bünvallomását, mely a Borics halálos ítéletét tartalmazza. Borics iszonyodva olvassa. Megvilágosodva elméjében, feltámadnak nemesebb ösztönei s rémülettel látja, hogy az ő élete egy nagy hazugság, merő gonoszság és elvetemültség.

Gaz és bitorló, álorczás hazug,
Kinek születve már rut bélyeget
Sütöttek homlokára — az vagyok.

S midőn magát így megbélyegzi, Juditot sem hagyja büntetlenül, ki az ő titkát tudta, de nagyravágyásból «meglopta anyja üdvét, a gonosz nő.» Légy átkozott! kiáltja neki oda. Ő maga pedig el akar rejtőzni az emberek szemei elől; ekkor méri rá az utolsó csapást sorsa. Hirül hozzák, hogy Rózsa reménytelen szerelem miatt magát megölte. Judit most ébred borzasztó tévedésének tudatára s hibáját szeretné jóvá tenni: bocsánatért könyörög, hisz a titkot nem tudja rajta kívül senki. Azonban már késő, Borics újabb átokkal felel.

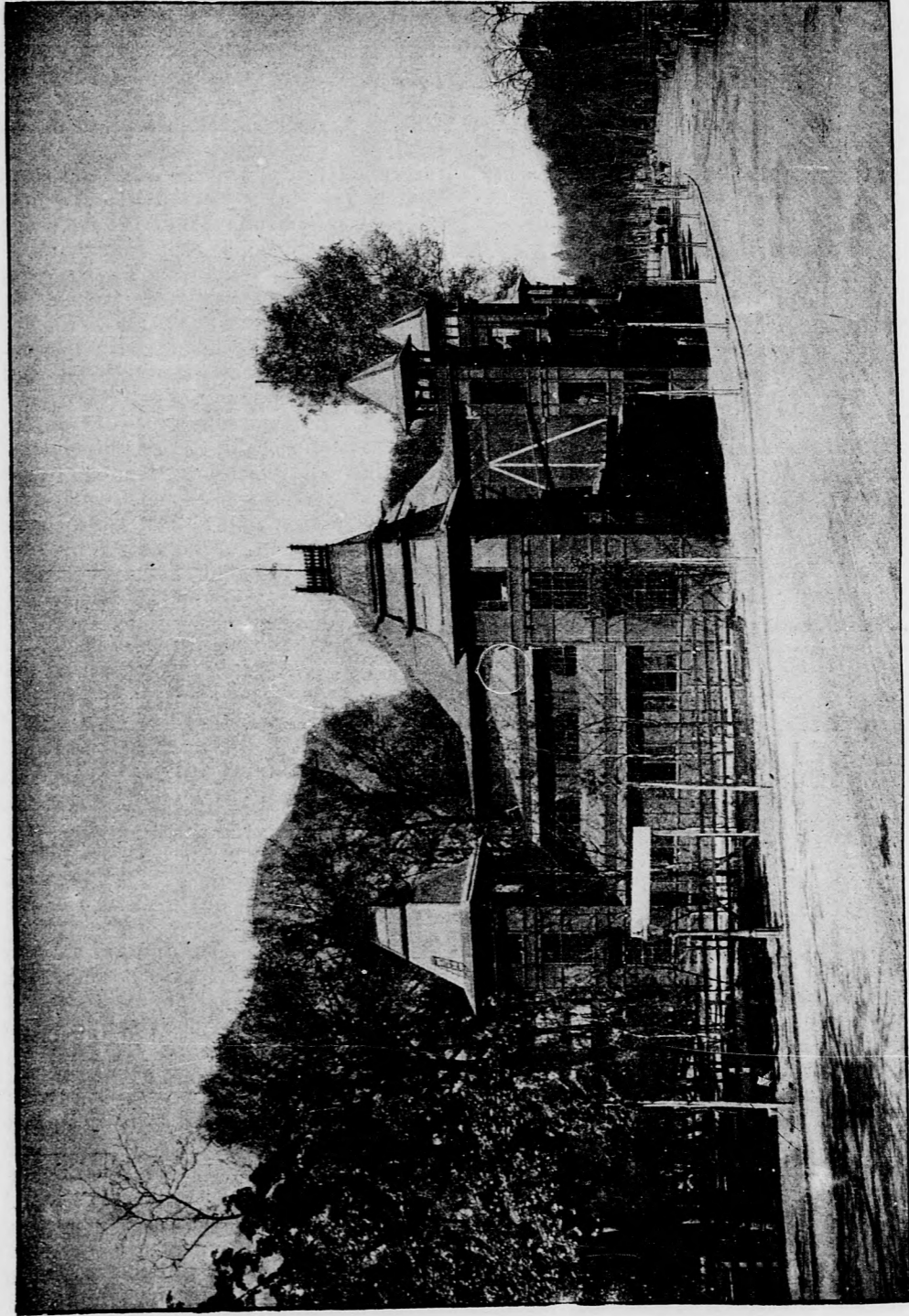
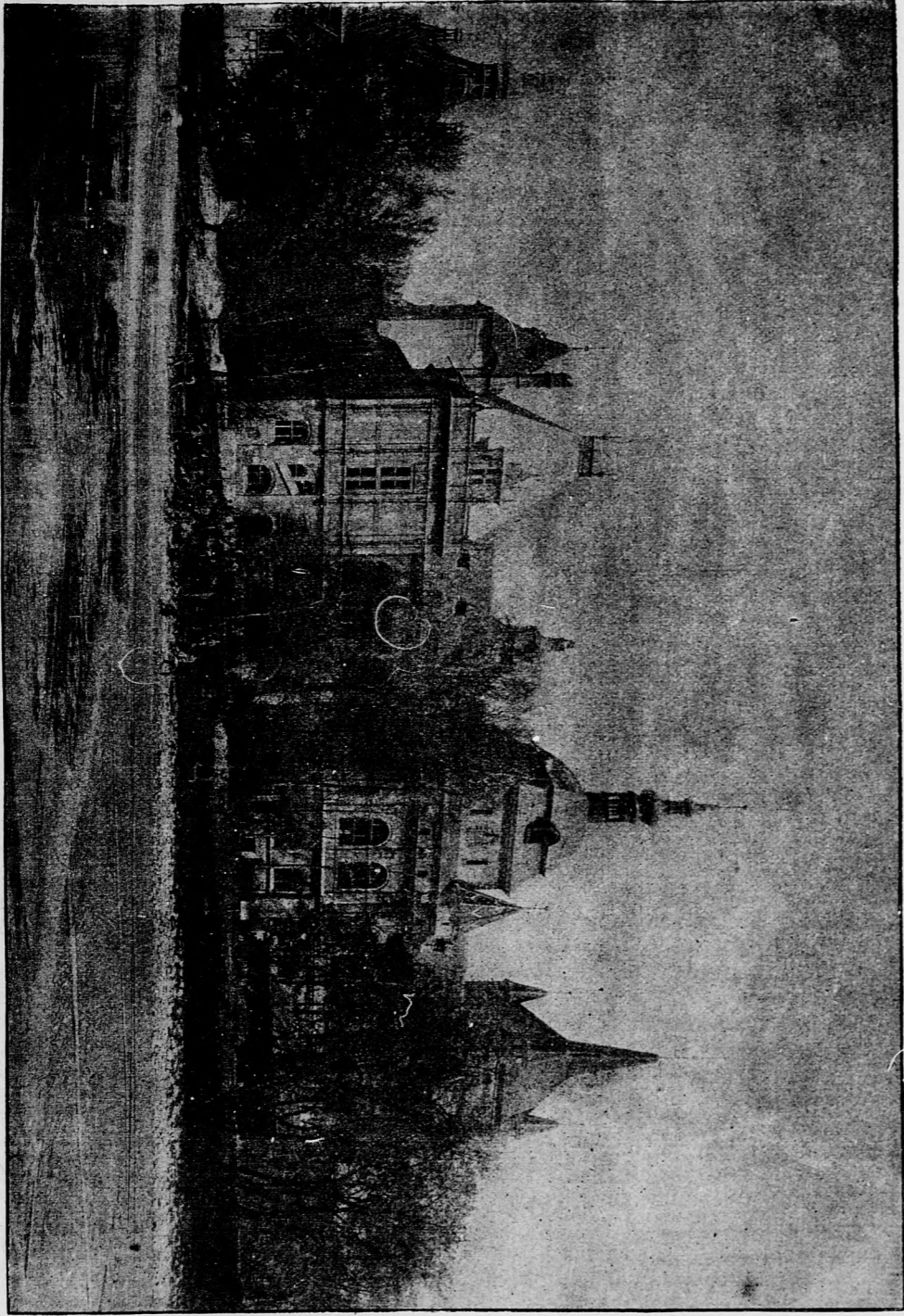
A boszuló ég igazsága ez!
Anyámnak átka a sirból legyen
A hallgatásod legméltóbb jutalma;
S hogy a gyanu megoldá nyelvedet,
Oh annak a díját is elveszed!
Oh élni fogsz, hogy ismerj a halálban,
Kit nem ismertél egy éltlen át.

Juditnak büntetése tévedésében van: férjét nagyravágyásból erkölcsi romlásba vitte s aztán nem ismerve őt, feltékenységében megsemmisítette. De Borics sorsa is betelt. Miután nemesebb érzelmei felélednek, belátja, hogy elkövetett vétkeit jóvá nem teheti. Jogát kigunyolták, őt magát anyjával együtt meggyalázták, üldözték, s meg kellett érnie felesége vak feltékenységét, a mint ellene tör: az élethez immár semmi sem köti. Halálában van valami hasonló Coriolanéhoz, kit Róma ellenségei ölnek meg, kikkel hazája ellen szövetkezett. Borics is hirtelen elhatározással maga ellen ingerli a kunokat, s azok esküszegése miatt megölik.

Ezzel végződik Borics története. Tragikuma teljes; meghasonlik maga magával s mindazokkal, kik hozzá tartoztak; elveszít mindent, a mi rá nézve értékes volt s felismeri, hogy élete egy nagy tévedés. Meg kell semmisülnie. Erkölcsi halálát rögtön követi a fizikai halál is.

Hatás tekintetében Szigligeti ezen darabja az olvasónak vagy hallgatónak számos aesthe-

MILLENNIUMI KIÁLLTÁS: TÖRTÉNELMI RENAISSANCE PALOTA.

MILLENNIUMI KIÁLLTÁS: IDŐLEGES KIÁLLTÁSOK CSARNOKA.

tikai élvezetet szerez, de mélyebb hatást, minőt p. o. Bánk bán, nem gyakorol reá.

Legfőbb fogyatkozása, hogy nincs benne igazi tragikai hangulat, mert Szigligeti nem érti a valódi szenvedély nyelvét s a lelki életet mozgató mély érzések rajzában felszínes. Legmélyebbre hatol Predszlava érzelmi világában; míg Boricsban sem elég erő, sem elég méltóság nincs. Gyakran átkozódik, hivatkozik jogára, de sohasem hat meg bennünket szívünk mélyéig. A darab nyelvén sincs elég erő és szenvedély; folyamatos, egyszerű, világos, a szenvedély lüktető heve nélkül. Sokszor retorikus. Másik szintén könnyen észrevehető gyengesége az, hogy cselekvénye mesterkélt. Mert, bár a cselekvényt, mint Gyulai Pál mondja, egymásra ható szenvedélyek mozgatják és tartják össze, még sem elég természetes. «Inkább kombinálva van jól, mint megalkotva.»

De vannak jeles tulajdonságai is, melyek közül néhányat már a tartalom ismertetése folyamán kiemeltünk. Borics tragikumának tisztasága és teljessége, az alakoknak nem mély, de szabatos jellemzése, a cselekvény hatásos, szinzerü elrendezése, a kerek kompozíció: oly tulajdonságok, melyek a «Trónkeresőnek» a magyar irodalomban maradandó életet biztosítanak.

(Vége.)

Molière költészete.

— *Esthetikai tanulmány.* —

(A Tanulók Lapja számára.)

Irta: KEMÉNY ALADÁR.

(6. folytatás.)

Mintaszerű komédia a «Képzelt beteg», Molière utolsó műve. A nagy költő gyászos érzelmek hatása alatt írta e dévaj vidámságu darabot, gyógyíthatatlan bajjal testében és lelkében egyaránt, szerencsétlen házaselete miatt. Argan, a «képzelt beteg», maga Molière s felesége, ki lelketlenül megcsalja, az olyannyira ellenszenves színben rajzolt Béline: maga neje. E vígjátékban különben Molière saját kijelentése szerint «nem az orvosi tudományt czégrezi ki, hanem az orvosok nevetséges oldalait.»

Argannak egészen rögeszméjévé válik, hogy gyógyíthatatlan betegségben szenved, pénzét írokra költi, orvosa és gyógyszerésze egész

vagyonot szereznek rajta. Azonfelül tökéletesen második felesége, Béalde hatalma alatt áll; ez mostoha leányát, Angelikát ki akarja turni az örökségből. Argan leányát Diaiforus Tamásnak, az esetlen orvosnövendéknek szándékozik adni, holott Angelika szive Kleanté, ki orvosnak öltözve férközik szeretetéhez. Érdeklükben sikra száll Béalde, Argan öcse, meg Toinette, a tüzről pattant komorna. (Tehát a helyzet tökéletesen ugy alakul, mint a «Tudós nők»-ben.) Béline visszautasítja Purgon doktor egy esalhatatlannak híresztelt remédiómát, mire a felfortyant ember összetépi a Tamás rokona javára irt adománylevelét. Most meg a ravasz Toinette szedi rá, csodadoktor szerepét játszva, Argant. Hogy pedig leleplezze a fondor Béline álnokságát, azt javasolja a «képzelt» betegnek, tesse magát holttnak. Megtörténik, s Béline tomboló örömet, Angelika pedig kétségbesett fájdalommal tanusít. Argan így öntudatra ébredvén, elkergeti házából a képmutató mostohát s áldását adja Angelika és Kleanté egybekelésére, de csak azon föltétel alatt, ha az ifju orvosi pályára lép. Maga pedig bohókás hókuszpókuszok közt véteti fel magát az orvosi karba.

E darabon, pajzán részletei daczára, komor színezet ömlik el. Molière előadása közben adta ki lelkét. Valóban, rémesen vidor hattudal volt!

VI.

Molière mint szubjektív költő.

«Tartuffe»: a darab czélzatos jellemzése és fejtegetése. — Mint tulajdonképeni szubjektív költő: a «Férjek iskolája», összehasonlítva az «Adelphoi»-val. — «Nők iskolája.» — A «Mizantróp» jellemzése. — «Dandin György.» — Befejezés.

Ki Molièret meg akarja szeretni, olvassa el játszi, röpké élcezzel ékes darabjait, ki azonban őt bámulni és sorsát megsiratni szándékozik, tanulmányozza műveinek egy bizonyos részét, s elérve a fokozat tetőpontjára, látni fogja, mint végez egy költő valóságos vivisectiót a saját szívében.

Mielőtt ezekre térnénk át, ismertessük Molière egy, a többtől egészen elütő munkáját, mely a legkülönbözőbb véleményeket és kritikát vonta maga után. Ez a híres «Tartuffe», mely két oly vígadva siró darab közt képez átmenetet, mint a «Mizantróp» és «Dandin György».

Bármily sajátosnak tünik is fel, mi nem lépünk a «Tartuffe» bámulóinak sorába. Soha objektivebb nem volt, soha nem tanusított oly páratlan jellemzési művészetet a költő, mint

éppen ebben a műben, és mégis érezzük, hogy nem az *igazi* Molière szól belőle hozzánk. Egy elkényszeredett, a világ hiábavalóságaitól megcsömörlött lélek hozta létre a «Tartuffe»-öt, mely oly ellentétet mutat egyéb munkáival szemben, mint ég és föld. Nekünk nem tetszik az a Molière, ki *így* prédikál erkölcsöt és becsületet, hidegen, mereven, mint a jégszikla, a ki félredobja a bohóc bojtos sipkáját és vezeklő szörcsuhába öltözik. A «Tartuffe» nem csip, nem talál érzékenyen gunyjával és szatirikus czélzatával, hanem egyenesen dönt és lesújt kérlelhetlen morális irányzata által. Az álszenteskedés, romlottsággal, bűnökkel vegyült ájtatoskodó szemforgatás soha nem részesült még ilyen csapásokban. Magas körökből indult meg a hajsza írója ellen, ki csak a király egyenes közbeléptére hozhatta színre művét.

Mi is voltaképpen a «Tartuffe»? Kockázattal vélemény vigjátéknak nevezni, melyben *magasabb komikum* tartja szárnyalatát. Ez ellen tiltakozik maga a *tárgy* is. Középen áll azon alak, kit Molière a képmutatás eszményképévé tett. Megáldatott a legfeketebb bűnökkel; beférközik egy jó szívű, de hamarkodó természetű polgár házába s elvakítja álerényeivel. Kevés neki, hogy az elámitottat anyagilag teszi tönkre: sőtét czélzai oda pontosulnak össze, hogy feldulja családi szentélyét, boldogságát. S nemcsak hogy ennek leányát szakítja el kedvesétől s igyekszik magához lánczolni, de még jóltevője hitvesére is kiveti szemét, ám az elmés nő ellenállásán megtörnek kaján kísérletei. Mikor pedig ez leálcázza ura előtt, már későn nyílnak fel Orgon szemei, mert Tartuffe már a helyzet ura, ki kitarja saját házából s koldusbotot nyom markába. A esomót az vágja ketté, hogy Tartuffe-ra bebizonyul, hogy több gonoszított elkövetője s végre a büntető jog menti meg tőle a társadalmat.

Ily tárgyra éppenséggel nem lehet ráfogni, hogy komé diai feldolgozásra alkalmas, és tény, hogy egynehány komikus alak színrehozatala nem tesz még vígjátékká. Hisz a komikai bukás oly ártatlanul megy végbe, hogy kacajra ingerel bennünket. Ellenkezőleg Tartuffe galád törekvései félelmet és undort keltenek, meghiusultuk pedig azon jóleső érzésre gerjeszt, melyet az igazság hatalmának megnyilatkozása képes előidézni szívünkben. Sőt mi több: Tartuffe tragikai alak: kiváltsága a gonoszság raffineriájának netovábbjában rejlik. Miként Lucifer, ő is harcztot indít az igazság, a jámbor társadalom ellen, elkeseredett tusát viv, melyben már-már győzni látszik: megsemmisülése is tragikus, mert czélzai elértével, diadala tető-

pontján vall kudarcztot gyalázatosan. Csakhogy bukása hatásából hiányzik a szájalom érzete, örülünk, hogy egy kártékony fekélyt metszenek ki a társadalomból. Maga a katasztrófa különben meglehetősen gyámoltalanul van előkészítve, váratlanul jó s nem folyik a szorosán vett cselekvényből.

Minélfogva is azt tartjuk, bár szerény nézetünk az ujdonszerűség színével bir, hogy «Tartuffe»-öt egyenesen *társadalmi színműnek* lehet nevezni.

Szerkezet és jellemzés tekintetében Molière itt felülmulja önmagát. Három, egymással szorosán összefüggő cselekvény fűződik logikai kapcsolatban egymáshoz s mind a három szálát Tartuffe sötét alakja tartja kezében. Olyan egyéniséget pedig, mint Tartuffe, nem teremtett többet költőnk, sőt senki más a világirodalomban; az ő neve közmondásossá vált s vele mindörökre egybenőtt a hypokrizmus, álszenteskedés, kétszínűség fogalma. A heves, jóhiszemű, eláztatott Orgon; felesége, az erényes, okos Elmira; fia, a tüzes, szerelmes Damis, meg leánya, a szende Marianna, mind husból, vérből való, az életből kikapott egyéniségek, melyeknek másait az akkori társadalomban bizonyára fel lehet vala fedezni.

Egy szóval, bár tisztelettel hajlunk meg azok előtt, kik «Tartuffe»-ot Molière működése gyöngyének, «chef d'oeuvre»-jének tekintik, mégis kijelentjük, hogy mi többi munkájától teljesen különválasztjuk, fentartva, hogy bár a mű maga csodálatraméltó, mégis nem szereshet magának helyes fogalmat az, a ki Molièret, a költőt «Tartuffe»-ből szándékszik megismerni.

Már volt alkalmunk többször rámutatni, mennyi szenvedés és gyötrellem forrása volt Molière-re nézve szerencsétlen házassága. Mig más költő (p. o. a mi Bařassink) lírai zokogásokban önti ki mardosó keservét, addig ő szilaj kétségbeesésében önmagát viszi a szinpadra, mint nevetséges, megcsalt embert. Lindau gyönyörűen fejezi ki Molière életrajzában: «Midőn nősülni készül, megalkotja a «Férjek iskoláját», remél, de egyuttal kételkedik, mint Sganarelle; midőn megnősült és csalódott, előttünk áll Arnolphe (Nők iskolája), midőn kétségbesett, mint a mizantróp és végre, mint a nevetséges George Dandin.»

Eme valódi önvallomások elseje a «Férjek iskolája», melynek párdarabja a «Nők iskolája.» Mindkettőben azt mutatja ki a költő, felséges komikai és jellemző erővel, hogy szerelmet erőszakolni lehetetlen, szigor azt sorompóba nem szoríthatja, sőt a hatás ellenkező és vissza

fordul az erőszakoló ellen. Az alapszeme e szakokban érvényesül:

Nemők (t. i. a nők) egy kis szabadságot kíván
És tulszigorral nem fékezhetők.
Féltő gyanuk, rekesz, zár nem teszik
A nőt s leányt erényessé soha;
S ha a becsület korlátok között
Nem tartja, hidd meg, a szigor sem ám.

Egészen hasonló czélzata van Terentius legjobb vigjátékának, a «Fivérek»-nek (Adelphoi). Benne két öreg testvér szerepel, kik két ifjat nevelnek. A belátó Micio teljesen szabadon hagyja a magáét, míg a mérges, zsémbes Démea drákói szigorral neveli a másikat. Természetesen győz Micio elve, mert a szabadjára hagyott egészen józan ember lesz, míg a korába szorított alattomban szörnyen kirug a hámból.

A «Férjek iskolája»-ban egy élemedett testvér pár tart gyámleányokat. Sganarelle Izabellát keményen, szükmarkuan neveli föl, azon czélzattól, hogy nőül veszi, míg az idősebbik, Ariste, Leonóra minden óhajának örömmel teszen eleget. Sganarelle ébersége mit sem használ, mert Izabella megszeret egy Valère nevű ifjut és talál módot a közlekedésre, meg arra, hogy lerontsa gyámmapja önző terveit. Viszont Leonora önként választja Ariste-ot férjeül.

Aristeben Molière természetesen önmagát ábrázolja s ellentétül, háttérül teszi melléje Sganarelle mogorva alakját. De nem lön ugy, mint remélte: felesége megcsalta s őt elkésredetten a «Nők iskolája»-ban már mint Arnolphe-ot látjuk. Ezen öregecske nemes, irtózáván a keserű tapasztalatoktól, fiatal gyámleányát, Agnest, teljes paradicsomi ártatlanságban serdültette föl falusi birtokán. Ám meg-hiusult szándéka, mert még e naiv szívben is fölébred az öntudat s Arnolphe minden törekvéseinek és fortélyainak daczára is egyesül szerettével.

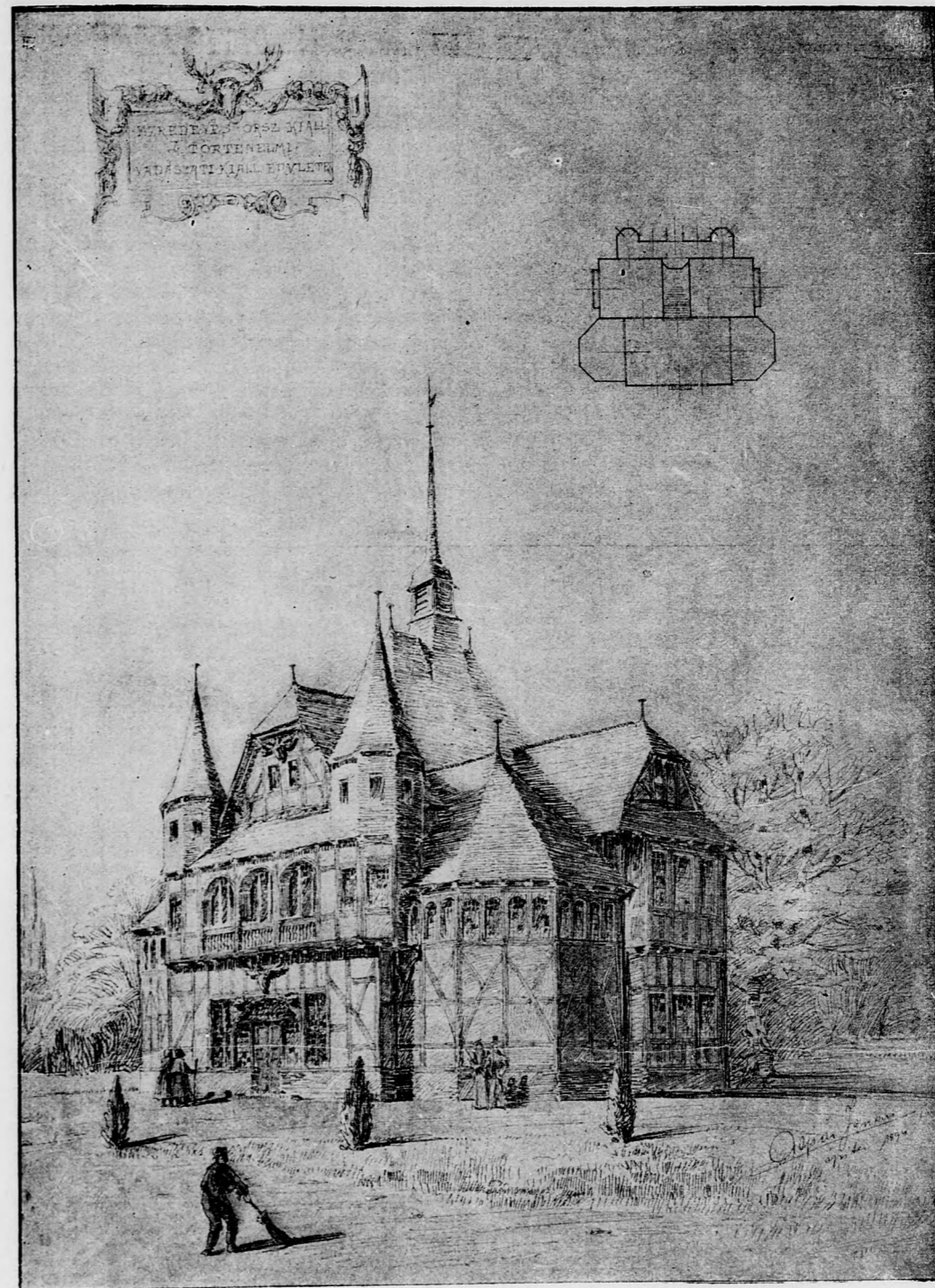
A «Nők iskolája» igen nagy föltűnést keltett megjelentekor. Az akkor kifejlődött kritikai harcztól vázolja maga a költő a «Nők iskolájának bírálatá» czimű rendkívül ügyes kis vigjátékban. Egy darabjáról vitatkozó társaságot állít elénk, melynek legnagyobb része művét gyalázza s csak kettő kel védelmére; e kettő érveiből azonban fényesen kitűnik Molière igazsága. Az alakok, melyeket felhoz: Climène, kiben az álszemérmét (pruderie) ostorozza, a negédes marquis és Lisidas költő, egy Trisotin-szerű típus, mind törülmetszett és mesteri kézzel festett alkotások.

Arago emlékbeszédében Molière fölött az emberi szellem egyik mesterművének mondja a «Mizantróp»-ot. Komikus és tragikus elemek sajátságos elegyülése ez, hatalmas pamflet a romlott kor ellen, az erköles magaslatán álló pesszimizmus költeménye. Molière itt kiönti szíve egész keservét: egy nemes, férfias szívet ábrázol, mely megutálja az emberiséget s ez utálatától készletve, nyers igazságérzettel vágja mindenkinek szemébe a valót s kiméletlen világnézete által csak ellenségeket szerez magának, elveszti igaz ügyét, és elkeseredésében elhagyja e korrumpált földet. Ugyancsak e művében Alcest szavaiban merészen hirdeti Molière esztetikai elveit, hogy előtte többet ér egy egyszerű kis népdal hamisítatlan csattanóssága az egész korabeli hazug, áradozó költészethnél.

Alcest, az embergyülölő, nemes, nagy lélek, ki kérelhetlenül ostorozza a világ félszégéseit. S mégis egy esalfa, szívtelen nő, Célimène hálójába kerül. Erzi e helyzet visszasságát s még sem tud örült szenvedélyétől szabadulni. Célimène huga, Éliante, megszereti őt egyeneslelkűségéért, de Alcest nem veszi észre a szende leányt. Időközben a mizantróp lebirálja egy piperkőcz léha költeményét s elveszti egy pörét, melyben részén volt az igazság, de ő átallotta érdekében a bírákkal csak szót is váltani. Átkozza a méltánytalan társadalmat s a hizelgő divatbábokkal körülvett Célimène körébe tart. Alcest hiába iparkodik a kaczer nőt megjavítani, ki négy udvarlóját csak hitetgeti s aljas játékot űz velük. Ennek az leszen vége, hogy szépen faképnél hagyják. Alcest most a végső eszközhöz fordul, azt ajánlja kedvesének, vonuljanak félre a nagy világtól, éljenek csupán szerelmüknek, mire azonban a hiu hölgy nem képes ráállani. Alcest átkot szór a világra s elhagyja honát.

Ime, ez Alcest alakja, mely, miként a darab meséje is, épp oly tragikus, mint komikus. S ha tudjuk, hogy az ő keserű szólásaiból Molière kiált felénk: szájalom és szeretet fog el. Valóban, ily alkotások által «itur ad astra»

Igazán önvérébe mártott tollal írta Molière «Dandin György» cz. vigjátékát. Ebbe szövi bele neje miatti kétségbeesésének utolsó fázisát. Bámulatos, hogy míg zilált lélekállapotát élénk tárja, a mellett ráér éles szatirját suhogtatni a nagy urak közé keveredő, uborkafára kapott, dőre parasztelem és az orrát magasan hordó, szüntelen őseit felhánytorgató, tönkretutott nemesosztály ellen. A kaczer, szívtelen Angelika nem más, mint a költő felesége,

MILLENNIUMI KIÁLLITÁS: TÖRTÉNELMI VADÁSZKASTÉLY.

és a szegény, felültetett paraszt refrainként visszatérő «Te akartad, Dandin György!»-ében az ő panaszzsava hangzik fel.

A vigjáték sivar tárgyát az képezi, mint csalja meg Dandin György csapodár hitestársa urát, mint iparkodik a boldogtalan ember tőle szabadulni s mint marad mégis folyton ő a csávában. A mű darabos, szétmálló szerkezetén, művésziellen vonásain meglátszik, hogy a költő mintegy apathia tompa zsibbadtságában írta. Elcsépett motívumok, banális helyzetek váltakoznak, az aljkomikum nem csekély szerepét viszen: a férj háta mögötti kaczerkodás, ennek elpáhólasa a szerető helyett, az álomszuszék szolgál, a nő halottnak színlelése s a férj kizárása megannyi trivialis, melyek csak a bárdolatlan tömeget gerjesztették kaczejra. Különben is a «Dandin György» rövidre vont meséje befoglaltatik Molière egy ifjúkori fércművében, a «Rászedett feltékeny»-ben. A «Dandin György» alap gondolata az utolsó akkordokban jut érvényre, azon drasztikus fölkiáltásban, melyben a költő végső kétségbeesését és keserű fájdalmát megrendítő módon adja tudomásunkra:

«A kit gonosz feleséggel ver meg, mint engem, az ég: az ugyan nem tehet jobbat, minthogy ugorjék fejje a vízbe!»

Befejezés.

Molière egész élete nyitott könyv, mely visszatükröződik műveiben. Ő a világirodalom egyik legszubbjektivebb alakja, míg a színiköltészet másik óriása, Shakspeare, ki mindenesetre költőibbnek nevezhető Molièrenél, alig hagyott hátra nyomokat a saját személyéről munkáiban. És viszont mily sajátos ellentéte a végzetnek, hogy míg a zajtalan, boldog életű nyárszolgár, Shakspeare, a tragédia terén aratja legszebb babérait, addig az igazán tragikus sorsu Molière vérző szívének jajkiáltásait a komédia jókedvű kaczagásába fullasztja.

Az ő muzsája keblünk legkülönbözőbb hurjait pendíti meg: majd vig, majd leverő hangulatot támaszt, majd csodálatra, majd szeretetre gerjeszt, majd a legmélyebb sajnálatot kelti az ő összezuzott valójának vergődései fölött; de legyen bármily eltérő is azon érzelem, mindig mély és igaz: mi a legnagyobb dicséret Molière költészetére nézve.

(Vége.)

Az érettségi feladatok az 1893/94-iki tanévben.

Temesvári kath. főgimnázium.

Magyar nyelv. 1. A magyar hazafias lira. 2. II. Rákóczy Ferencz a történelemben és az irodalomban. 3. Az égi háboru.

Német nyelv. «Az orleansi szüz». (Fordítás.)

Latin nyelv. «Mátyás király udvarának tudományos műveltsége. (Fordítás.)

Görög nyelv. Plato Protagorásának 5. fejezetéből.

Mennyiségtan. 1. Valaki 12 évig minden év végén 175.25 forintot helyez kamatos kamatra $4\frac{3}{4}\%$ évi kamatosítás mellett oly kikötéssel, hogy a felszaporodott összeg 3 intézet (A, B, C) közt úgy osztassék szét, hogy B $\frac{2}{3}$ -szor annyit kapjon, mint A, C pedig félszer annyit kapjon, mint A és B összesen. Mennyi a felosztandó összeg s mennyit kap mindegyik intézet? 2. Valamely egyenes két végpontjának derékszögű szegvényei

$$\begin{array}{|l|l|l|} \hline \mathbf{A} & x_1 = 5 \text{ dm.} & \mathbf{B} & x_2 = 4 \text{ dm.} \\ \hline & y_1 = 3 \text{ dm.} & & y_2 = 3 \text{ dm.} \\ \hline \end{array}$$

Szerkesztendő ezen egyenes; meghatározandó hossza s ezen egyenes fölött alakítható oly egyszáru \triangle területe s egyik szára, melynek csucsánál fekvő szöge $45^\circ 35' 10''$.

Temesvári áll. főreáliskola.

Magyar nyelv. 1. A közfelvilágosodás eszközei a jelen század 30-as éveitől fogva. 2. A testek színének magyarázata. 3. A szenvedélyek és azok hatása az emberi életre.

Német nyelv. Welche Männer haben sich seit Stephan dem Heiligen die grössten Verdienste um unser Vaterland erworben. 2. Remény, részvét. Báro Eötvös József. (Fordítás.)

Francia nyelv. Sur la mort de Franklin. Par Mirabeau. (Fordítás.)

Mennyiségtan. 1. Határozottassék meg $\sqrt{720}$ -nak az értéke öt tizedes számig a) gyökvonás által, b) logaritmus által, c) Newton két tagu tétele segítségével. 2. Egy kertben 5 egyenlő csonka kup alakú halmot kell készíteni úgy, hogy az alsó alap sugara 5.4 méter, a felsőé 2.1 méter és az oldala 6.5 méter legyen. Hány köbméter föld kell e halmok elkészítéséhez?

Ungvári kir. kath. főgimn.

Magyar nyelv. 1. Milyen hatások alatt fejlődött irodalmunk 1772-től Kisfaludy Károlyig. 2. A mohácsi vész és következményei. 3. Az

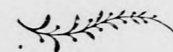
anyag megmaradásának elve a vegyi folyamatoknál.

Német nyelv. A magyar korona. (Jókai.)

Latin nyelv. Vergilius élete.

Görög nyelv. Homeros Odysseia. XV. 86—106.

Mennyiségtan. 1. Két lejtő alja összeér; egyiknek hajlásszöge $26^\circ 27' 28''$, a másiké $32^\circ 31' 30''$. Amannak aljától 100 méternyi távolságból 12 m. sebességgel lökünk lefelé egy golyót; a) mennyi idő alatt ér le, b) mily sebessége lesz a lejtő aljánál, c) ezen tehetséggel mily magasra megy fel a másik lejtőn. 2. A pont 12 m. sugáru kör középpontjától 20 m. távolságnyra van, meghatározandók az érintők, a szög, a hur és az iv.

FEJTÖRŐ.

Közlő: Csiszár József.

132

1. Számtani kérdés:

Ismerünk oly hatjegyű számot, melynek utolsó számjegye balról jobbfelé menve 2; ha azt balfelől elsőnek tesszük, ama számnak egyharmadát kapjuk. Melyik az a szám?

133

2. Földrajzi kérdés:

Mi a neve azon barlangnak, a mely a Staffa Hebrida szigeten a skót nyugati partvidéken van? A vulkanikus erők és hullámverés által létesült képződmények legzebbike. A falak bazalt oszlopokból vannak felépítve.

134

3. Történelmi kérdés:

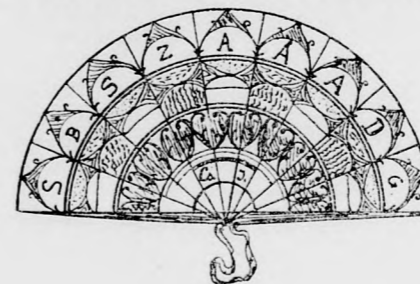
Ki azon férfiú, a ki 1767-ben, márcz. 6-án Marseilleben született? 1792-ben beválasztották a konventbe. Mint Robespierre és Marat ellenfele királypártisággal vádolták és 1793-ban, május 31-én proskribálták. Mikor fejezték le?

135

4. Természetraxji kérdés.

Melyik, a tyukok rendjébe tartozó madár az, a mely a fogolynál valamivel nagyobb, rozdszínü, fehér foltokkal tarkázva. Észak-Európában és Szibériában él. Nálunk hegyes erdőségeken tartózkodik.

5. LEGYEZŐ-REJTVÉNY.

Megfejtési határidő: július 21. A határidőn túl beérkező megfejtések nem vétetnek figyelembe.

A 26-ik számban közölt fejtörő kérdések megfejtései: Számtani kérdés: A második kerék 1 óra alatt 3600 fordul. — Földrajzi kérdés: Epsom. — Történelmi kérdés: Árpád az alpári mezőn támadta meg Zalán bolgár fejedelmet s Zalán Bolgárfejérvárba menekült. — Természetraxji kérdés: Bölömbika vagy dobosgém (ardea stellaris). Vegytani kérdés: Baryumchlorid. Ba Cl₂, a kénsav előállítására használják. — O-budai oszloplelet: «Itt áll János a kordé, siess el velem a szüretre, most jó veres bikavér édesíti a hordókat, ott muszáj innunk.»

Helyesen megfejtették: Csiszár József, Perl Jenő, Jerzsabek István, Filkorn Jenő, Lányi Ede, Borbély Zoltán, Fleckenstein J., Tureczek Károly, Szabó András, Frankó Ferencz, Szalai Emil, Rechnitz Sándor, Bak József, Geist Károly, Szemző Ignác, Lövy Móríc.

A jutalmat, 1 darab szépirodalmi könyvet Bak József nyerte el, lakik: Bpest, Váci-körút 35., kinek a kiadóhivatal a könyvet elküldi.

Q magyar középiskolai ifjuság szellemi élete 1894—95-ben.

A ki abban a hiszemben van, hogy a tanuló ifjuság valódi szelleme és szellemének igazi munkássága és értéke az értesítőnkben közlött klasszifikációból és statisztikai táblák százelékaiból megismerhető, nagyon csalódik. A jeles bizonyítványu tanulók gyakran az életben elcsenevésznek, jelentéktelen emberré válnak, míg azok, a kiknek nincs általános jeles osztályzatuk, csak egyik-másik tárgyban kiváló, rendszeren az életben is megvallják magukat. Ebből azonban korántsem következik az, hogy a tiszta jeles tanulók nem lehetnek önállóak, a mennyire t. i. egy tanuló önálló lehet, mert a mult és jelen megczáfolná ezt az állítást, csak arra akarunk utalni, hogy nagyon téves valamely iskolát és annak ifjuságát a jelesek és elégtelenek száma szerint megítélni.

Azt hisszük sokkal helyesebben járunk el, ha az iskolai tanulás eredménye mellett figyelembe vesszük az iskolák egyéb munkásságát is, főképp az ifjusági egyesületek, önképzőkörök működését.

Itt nyilvánul főképp az ifju szellem életrevalósága, itt vettetik el a mag, a melyből az igazi férfiu jellem egészséges fája sarjad ki; itt látszik meg, hogy a tanári kar nem csupán fiatal tudóskákat képez, hanem jellemes magyar polgárokat is, a kiket nem a kötelesség rideg parancsoló szava int a munkára, hanem tiszta ideális lelkesedés ösztönöz, ha

kell, többet is tenni, mint a mennyit a szigorú kötelesség követel.

Ezekből a szempontokból ismertjük a beküldött értesítőket, s ez alkalommal, itt e helyen is kérjük a magyar középiskolák igazgatóit, kegyeskedjenek a vezetésük alatt álló intézetek évi «Értesítőjét» szerkesztőségünkbe beküldeni, s azon mélyen t. igazgató urak, a kik már eddig is beküldötték, fogadják benső köszönetünket.

Ezek után ismertjük a hozzánk beküldött Értesítőket a beküldés sorrendje szerint.

I. A budapesti II. ker. állami reáliskola.

Az iskola történetét dr. Brozik Károly írta meg. E jeles reáliskola a József-ípariskolával kapcsolatos előkészítő iskola alapján fejlődött ki oly módon, hogy ez a budai elemi iskola két negyedik s egy felsőbb osztályával egyesítve, mint hatosztályú reáliskola nyílt meg 1855-ben azon épületben, a mely a mai vízárosi alsó fő utcai elemi iskola helyiségeit szolgál. Mai pompás épülete 1858-ban készült el a főváros áldozatkészségéből. Első igazgatója Schenzl Guido, admonti benczés volt; ma Mayer József igazgatja. A tanári kar mindig a legkitünőbbek közé tartozott.

Az intézetben rendkívüli tárgyak voltak: latin nyelv, egészségtan, ének, mintázás, gyorsírás, kémiai gyakorlatok.

Van az intézetnek «Révai Önképzőkör.» Az idén 47 tagja volt, a kik Kovács Mihály tanár és Leskó Béla ifjúsági elnök vezetése alatt szép munkásságot fejtettek ki. A kör minden hóban egy szavattal és értekezésekkel egybekötött rendes gyűlést tartott, a tanárok élénk részvétele mellett. Egész éven át beérkezett 254 dolgozat; 115 költemény, 139 prózai munka; ez utóbbiak közül 48 szépirodalmi és 91 tudományos dolgozat. Az ifjúsági könyvtáron kívül az önképzőkörnek külön 620 kötetből álló könyvtára volt.

A kör március 15-én és június 8-án tartott diszgyűlést.

Van az intézetnek «Szegény-alapja» is.

A vizsgálatot tett tanulók száma 377, ezek között 12 jeles, 46 jó, 229 elégséges, 40 javító vizsgát tehet, 50 elbukott.

Jeles tanulók: I. oszt. Jánosi Béla, Molnár Ferencz, Szeif Gy., Weisz Ödön, Feuchtmann Vilmos. II. oszt. Jurenák Aladár, Kripolszky Sándor. III. oszt. Dormándi Géza. IV. o. Oltay Károly. V. o. Szóts Albert. VI. o. Csóka Géza. VII—VIII. osztályban tiszta jeles nines.

«Kosmos» műintézet nyomása, Budapest, VI., Aradi-utca 8.

IRODALOM.

A gyermekek szünidei üdülése. Irta és szerkeszti Budinszky Károly. Ez a mű, mint a «Szülők, nevelők és tanítók könyvtára» című vállalat I. kötetének első füzeté jelent meg s utmutatóul szolgál a szülők, tanítók és nevelők részére, miként kelljen a nyarat gyermekeik egészsége érdekében minél jobban felhasználni. Ezt a vállalatot s ennek most megjelent füzetét ajánlják olvasóink szülőik figyelmébe. A legközelebbi számban közlünk belő'e mutatót.

Szerkesztői üzenetek.

M. E. Ligetfalva. Levél ment. **Gépész M.** A pesti oldalon két magán kereskedelmi iskola van nyilvánossági joggal: Aranyossi M., V. ker., Koronaherceg-utca 13. sz. és Röser Jánosé, VI. ker., Aradi-utca 10. sz. **B. G.** Sz.-Udvarhely. Hogy az érettségi dolgozatok tételei eddig mért nem jöttek, a szerkesztő ur távollétében megmondani nem tudjuk; nem felelhetünk épp ez okból a másik kérdésére sem. **Zilahi L.** Orosháza. A jelzett «Érintkezés» közléseért 2 frtot kell fizetni. **Lombfűrészei munkához** eszközöket s az ezekről szóló jegyzéket lehet kapni Kertész Tódor kereskedésében, Budapest, Kristóf-tér.

Kiadóhivatali üzenet.

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, legyenek szivesek az előfizetési összeget a kiadóhivatalba beküldve előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében akadály ne álljon elő.

Storch Ernő urnak T.-Bálint. Felkérjük, hogy budapesti lakása címét velünk egy levelező lapon tudatni sziveskedjék. Köszönjük előre is.

Szülők és tanulók figyelmébe!

Szilágyi Béla

antiquar könyvkereskedésében, Budapest, Károlykörút 26. sz. alatt mindenféle iskolakönyv és segédkönyv használt és jó állapotban, megfelelő kiadásokban leszállított áron, vagy ujonnan is kapható.

Árjegyzéket kívánatra ingyen és bérmentve küldök.

TANULÓK LAPJA

A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZAMÁRA.

Előfizetési árak:

Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:

Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiumi tanár.

Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és
könyvnyomda részvenytársaság.

SZERKESZTŐSÉG és KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Aradi-utca 8. sz.

HIRDETÉSEK
felvetetnek és jutányosan számíttatnak.

SEMSEY ANDOR.

Széchenyi István óta a magyar tudományosság előmozdítására senki sem hozott annyi áldozatot, mint *Semsey Andor*. Két éve, hogy az Akadémia kezébe 8 tudományszakbeli munkára s az irodalomtörténet és magyarok történetére egyenkint 10,000 frtos alapítványt tett le s most a napokban egy újabb hatalmas áldozatot hozott magyar tudósok képzésére.

Hogy a szegényebb ifjak is gond nélkül végezhessek egyetemi tanulmányaikat, arról gondoskodott. Báró Eötvös Loránd, volt vallás- és közoktatási miniszter kezdeményezésére utódja, Wlassich Gyula miniszter, az internátus felállítása által, s hogy a végzett tanárjelöltek magukat legalább egy éven át teljesen a tudománynak szentelhessek, arra tett nagy áldozatot *Semsey Andor*, alapítványt tevén, a melyből évenként 3 fiatal tanár 2—2000 frtot nyerjen tudományos továbbképzése czéljából, s ezzel nagy dolgot cselekedett, mert lehetővé tette, hogy a tudomány művelői évenként három magyar fiatal tudóssal szaporodjanak.

Semsey Andor ez újabb tettel is csak örök hálára kötelezte nemzetét. —i.

